

B. H. K.
PREZENS

7B

8070

A KATHOLIKUS AUTONÓMIA

LÉNYEGE

120

A Katholikus Autonómia lényege, szervezete és célja.

FB
8070

PB 93

Kiadja:

A Pécsi és Pécsenyházmegyei Katholikus Önkormányzatot Előkészítő
Kilences Bizottság.

Csak helyben
használatra

3 002802 538726

253872

Nyomatott a Dunántúl (Wessely és Horváth) R. T., Pécs.

I.

A katolikus önkormányzat lényege.

Autonómia magyarul annyit tesz: önkormányzat. Katolikus autonómia tehát katolikus önkormányzat. Viszont az önkormányzat abban áll, ha valamely testület saját ügyeit minden más hatóságtól függetlenül intézheti. Ha törvényeit maga hozza, a birói és kormányzói jogát maga gyakorolja, elüljáróit és tisztviselőit maga választja, birtokait maga kezeli. Ha Magyarországon hét évtizednél hosszabb ideje küzdenek legjobbjaink a katolikus önkormányzatért, jele, hogy a magyar katolikusoknak nem volt autonómiájuk. Pedig minden jó okuk meg volt rá, hogy megszerezzék. Arról volt szó, hogy az állam mindig terhesebb és mindig károsabb gyámságát lerázzák, hogy a klérus és a hívők jobban összeforrjanak, hogy a hitélet mélyebb, a katolikus öntudat elevenebb legyen. Hogy a katolikus ügyek és javak iránt hívők és papok egyaránt érdeklődjenek és egyenlő jogon intézkedjenek mindabban, amit egyházuk szervezete megenged.

Ide tartozik a katolikus vagyonok birtokba vétele és azoknak kezelése; a jövedelmek előteremtése, az egyházi adózások megállapítása és beszedése; a javadalmazások arányosítása és biztosítása; a templomok és iskolák építése, főtartása; püspökeink, papjaink, tanáraink, tanítóink választása; az egész iskolaügy veze-

tése. Nem tartozhat azonban a katolikus önkormányzat hatásköréhez a szoros értelemben vett hittani kérdések taglalása, a kegyszerek, a szertartásügy, a papság kormányzati és egyházfejedelmi ügyei, valamint a papság nevelésének irányítása.

II.

A katolikus autonómia előzményei.

Sok száz évnek történetét kellene elmondanunk, hogy megfoghatóvá tegyük, miért is nem volt eddig autonómiánk. Megpróbáljuk dióhéjba foglalni az egészet.

Magyarország századokon keresztül mindenben részes társa volt a nyugateurópai kulturának. Az ó-kor végén és a középkor elején a népek egyszerre tértek meg. Ezrivel, százezrivel, milliók. Abban a fejletlen gazdasági és társadalmi szervezetben minden hatalom és vagyon a fejedelmek kezében összpontosult. A népek erejének és érdekeinek letéteményesei a királyok voltak. Önkormányzatról, demokráciáról szó sincs. A királyok istápolják az egyházat is. Magánosok, főleg kiháló nemes családok utolsó sarjadékai ugyanúgy tesznek. Adnak neki hatalmat, pénzt, gazdagságot, fekvő birtokot, befolyást. A kultúra megteremtőjének, továbbhordozójának és továbbfejlesztőjének adták. Az egyház ezért hirdette a vallást, tanított, oktatott, iskolákat épített, szelidítette az erkölcsöket, terjesztette a tudományt, kezelte a neki juttatott vagyonrészeket. Századokon keresztül gyárapította azokat. Az egyház szintén nagy bizalommal van a fejedelmek és a magánosok iránt. Rájuk bizza vele-született jogát, hogy papjai közül kít hová helyezzenek püspöknek, plebánosnak, kanonoknak, tanárnak stb. A nagyjavadalmasok birtokaik után bandériumokat is állítottak a honvédelemre, részt vettek a törvényhozásban. Az állam keresztény volt s a katolikus egyház államegyház. Nem volt közöttük féltékenység. Egyik ügye a másiké is. És megfordítva. Volt, volt valamikor határkö mindegyik mesgyéjén. Később elmosta az idő, cikk-cakkos lett a mesgye. A banderiális kötelezettség megszűnt. Viszont az egyház lemondott a tizedről, meg a dézsmáról; ezenfelül vállalta mind-azcn közterheket, amit a többi birtok is adóban visel a

hónvédelem és a modern állami közigazgatás, nemkülönben az igazságszolgáltatás javára. Ezen felül fokozottan vállalta mindazon kötelességeket és terheket, amiket sajátos hivatása megszabott. Hirdette a vallást, tanította a népet és föntartotta, megőrizte, gyarapította azt a vagyonállagot, amit első sorban ezek szolgálatára kapott és szerzett.

Az egyház és állam viszonyán tényekben nem változtatott a hitszakadás sem. A protestánsok fokozatosan kivívják maguknak vallásuk szabad gyakorlását és teljes önkormányzatukat. (1645. dec. 16.-i linci béke 9-ik pontja.)

Az állam maga katolikus maradt egész 1848-ig. Ekkor megszűnt az lenni. Kimondotta, hogy én most már felekezetlen vagyok. Nem ugyan vallásellenes, nem egyház-egyházellenes, de felekezetlen. Sok mindenféle fajú, rendű és vallásu alattvalóm van. Nemzeti állam maradok, de nem katolikus. Így született meg az 1848-iki XX-ik törvénycikk, mely a 2-ik §-ban azt mondja: „E hazában törvényesen bevett minden vallásfelekezetre nézve különbség nélkül tökéletes egyenlőség és viszonyosság állapittatik meg”.

A dolog azonban még sem úgy lett és még máig sincs így. A protestánsok erős várat építettek maguknak autonómiáikban. Oda ugyan be nem folyt a katolikus állam. Alkotmányos törvényhozásunk szintén érintetlenül hagyta szabadságaikat. A görög-keletiek ugyancsak 1848-ban vették ki önkormányzatukat. A katolikusok ekkor is kimaradtak. Két szék között a pad alá estek. Sőt rosszabb történet velük: gyámság alá kerültek.

Az állam ugyan felekezetlen lett, de megtartotta jogositványait az egyház fölött. Hogy ehhez kétség ne férjen, meghozta az 1848: III. törvénycikket, amely szerint: „Az érsekek, püspökök, prépostok s apátoknak kinevezése mindig az illető magyar miniszter ellenjegyzése mellett Öfelségét illeti.” (7. §.)

A püspökök autonómiát kértek. *Rónay* János törvényjavaslatot nyújtott be, hogy adja ki az állam az iskolákat meg az alapítványokat a katolikus önkormányzat kezébe. *Kossuth* Lajos egy darabig huzódzott. Negyvenkilencben pedig későn volt. A nemzeti elnyomás alatt 1867-ig szó sem lehetett róla. Az alkotmány helyreállítása után *Eötvös* József báró kultuszminiszter megindította az önkormányzati mozgalmat. Tanácskoztak vitatkoztak jobbra is, balra is, — végre 1870. október 26-án összeült az első autonómiai kongresszus. Ezen még többet tanácskoztak, csaknem hajba

is kaptak — és nem tudtak megegyezni. A kisebbség túlsókat akart. Hittani és szoros értelemben vett egyházfegyelmi kérdéseket feszegetett. A többség túlságos konzervatív volt. Mintha nem bízott volna a katolikus tömegek érettségében. De a többségi javaslat sem emelkedett törvényerőre. Nagyon ráült valaki, vagy nagyon ráültek valakik. Mikor *Trefort* minisztert megkérdezték: Mi lesz hát? — azt felelte:

— Bent maradt az asztaliókban. A püspökök nem bánták. A kormányok még kevésbé. Kezükben a vallás- és tanulmányi alap sok millióra rugó vagyonának kezelése, püspökök, kanonokok és apátok kinevezése hatalmi eszköz volt, amivel politikai érdekeik szerint éltek. Igen sokszor visszaéltek. A katolikus intelligencia elidegenedik egyháza ügyeitől, sokszor papságától is. Az új osztály: a városi munkástömegek ellenséges hatások alá kerülnek. A földmives nép hitében hű ugyan, de nincsen kezdeményező ereje. Marad minden a régiben.

A múlt század kilencvenes éveinek elején égett a háztető az egyházak feje fölött. Érték az egyházpolitikai törvények. A házasságot polgárisították, az anyakönyveket kivették az egyházak kezéből, kimondották a felekezetenküliséget, törvényesen befogadták a zsidó vallást. Szakadoztak azok a szálak is, melyek még az egyházat és az államot összekötötték. A kormányt becsülete kötötte hozzá, hogy a katolikusok önkormányzata érdekében tegyen vagy tenni láttasson valamit. Megígérte trónbeszédben.

Azóta kormányok jöttek, kormányok buktak s a katolikus autonómia még mindig nincsen meg. Újabb és újabb királyi ígéretetek és kormánynyilatkozatok hangzottak el. Mindhiába. Legutóbb is, 1917-ben, *Apponyi* Albert kész törvényjavaslatot terjeszt a Ház elé. Elvileg elfogadja az autonómiát, hajlandó kiadni a kormány által kezelt birtokokat. Egyebekben a katolikusokra bizza, milyen legyen önkormányzatuk. Ez sem lett törvénnyé.

1918-ban, az októberi forradalom után, megalakult a Katolikus Tanács. Ebben a népakarat éledezett. Három hét alatt többet alkotott, mint elődei hét évtized alatt. A multak tanulságai alapján kidolgozott egy tervezetet, amely országosan szervezte volna az autonómiát. Am a háború hirtelen letörése s ránk szakadt sok szenvedés, az ország legnagyobb részének megszállása, a közlekedés hiánya, majd a márciusi második forradalom lehetetlenné tették az önkormányzat

országos szervezését. Pedig erre most nagyobb szükség van, mint valaha. A tanácsköztársaság elválasztotta az egyházat az államtól, elvette iskoláit, kommunizálta vagyonát. Csak azt hagyta meg, amit el nem vehetett: a hívők lelkiismeret-szabadságát, hitét és szervezkedési jogát. A megszállt területeken is nehézségekkel küzd az egyház. A forradalmak szülte új helyzet, a közjogi bizonytalanság, a lelkek forradalmi válsága új tájékozódást és új elhelyezkedést sürgetnek. Ezért kell megcsinálni először a helyi, azután az egyházmegyei autonómiákat. Az országosról most szó sem lehet. Viszont az egyházközségi és egyházmegyei önkormányzatnak minden kedvez. Ezeket mindenki kívánja.

III.

A katolikus autonómia szervezete.

Pécsett a keresztényszociálista-párt katolikus tagjai fölkeresték a megyés püspököt s megkérték, hogy mint főpásztor, adjon önkormányzatot megyéjének. Zichy Gyula megyés püspöknél megértéssel találkozott a kérelem. Kilences bizottságot küldött ki, amely hosszas és részletes munkával, az Országos Katolikus Tanács tervezete alapján, egy szervezeti szabályzatot dolgozott ki. Ennek a tervezetnek irányelveit közöljük a következőkben.

A Pécs-egyházmegyei katolikusok az egyházhatalóság hozzájárulásával önkormányzatot létesítenek. Ebben Pécs-egyházmegyei Katolikus Autonómia néven az egyházi és világi elemek közösen vesznek részt. Választó lesz minden katolikus 21 éves férfi és nő, aki valamely egyházközség területén legalább 6 hónapja lakással birt. Kivételt képeznek azok, akik házasságukat egyházilag meg nem kötötték, akik gyermeküket egy éven belül meg nem kereszteltetik, akik írásos kötelezettséget vállalván, gyermekeiket más vallásban neveltetik, vagy akik az egyház által kifejezetten tiltott társulatnak tagjai. Például valamelyik szabadkőműves

páholynak felesküdtött tagjai. Azok is, akik gyámság, gondnokság vagy csőd alatt állanak, vagy akiket valamely nyereségvágyból elkövetett vétség, vallás- és közszemérem ellen elkövetett bűnös cselekmény miatt szabadságvesztésre ítéltek, addig, míg a büntetést ki nem állották. Ha valaki ezeket névszerint följelenti, az eljárás megindul ellenük és törölni fogják az önkormányzat választói lajstromából. Ugyanez a sors éri azokat is, akik az autonómia által jogérvényesen kivetett szolgálmányokkal egy év óta hátralékban vannak. De csak addig, míg kötelezettségüknek eleget nem tesznek.

A különböző képviselőtestületekbe és tanácsba azonban csak azon választók választhatók, akik legalább 24 évesek.

Ilyen képviselőtestületek és tanácsok lesznek:

1. Minden egyházközségben: az egyházközségi képviselőtestület és az egyházközségi tanács.

Az egyházközség rendesen akkora, mint a plébánia. De ha egy községben vagy városban több plébánia is van, pld. Pécsen, ezek közösen alkotnak egy egyházközséget. Viszont az ugynevezett leányegyházak, vagyis olyan községek, melyeknek nincsen saját lelkészük, alakíthatnak külön is egyházközséget. Akkor a saját ügyüket, pld. az iskolaügyet, csak maguk intézik. Az egyházközségi képviselők száma legalább 30. Nagyobb községekben és városokban több. Pld.: kétezer hívőn túl minden ezer választó után újabb tíz. A választás hat évre szól, de úgy, hogy a képviselők felét minden három évben újra választják. Elnök kettő van. A plébános, meg egy választott világi elnök.

Nyilvánvaló, hogy egy 30—60 tagu nagy testület maga nem foglalkozhat mindennel. Kell tehát egy kisebb tanácsot is választani, amely előkészítse az ügyeket, végrehajtsa az egyházközségi gyűlés akaratát. Ez az egyházközségi tanács. Az elnök itt is a plébános

és egy választott világi hívő, de bent lesznek a tanácsban a segédlelkészek, a katolikus iskolák tanítóinak, tanárainak, óvónőinek kiküldöttjei és a kegyur is. A vagyoni ügyeket közvetlenül a gondnok intézi.

2. Az egyházközségek együttesen egyházmegyét alkotnak. Ennek is meg van a maga szépen kiépített önkormányzati szervezete. A legfőbb a püspök. Ő az atyja és főpásztorja az egyházmegyének (az egyházhatóság). A hívők és a papság közös szervezete az egyházmegyei gyűlés és az egyházmegyei tanács. Az autonómiában ezek a legfontosabb szervek. Elnökük a püspök. Az egyházmegyei gyűlésben igen sok tag lesz. Így a káptalannak, a papságnak, a szerzetesrendeknek, a katolikus iskolák tanárainak és tanítóinak és az egyházközségi képviselők kiküldöttjei. **Számuk változó lehet, de mindig úgy, hogy kétszer annyi legyen a világi, mint az egyházi személy.** Ugyanez áll az autonómia összes többi tanácsára és szervére is. Ilven nagy testület csak keveset jöhet össze. Évenként legalább egyszer. Ekkor az egyházmegyei tanács beszámol működéséről, megbeszéli a teendőket és megállapítja a költségvetést a jövő évre. Ez lesz az egyházmegyei katolikusok „országgyűlése“.

Már jóval kisebb és részletmunkákat végző testület az egyházmegyei tanács. Ez lesz az egész önkormányzatnak szive. Innét indul ki és ide tér vissza a vérkeringés. Éppen azért ide csak azokat szabad beválasztani, akik könnyen megjelenhetnek az üléseken, akik igazán hívő katolikusok, akik tudnak és akarnak dolgozni. Ha kell áldozatokat is hozni a szent ügyért. Tagjainak száma 10 egyházi és 20 világi tag, akiket az egyházmegyei gyűlés választ. A papokat a papok, a világiakat a világiak.

Tervbe van véve az is, hogy az összes egyházmegyei szervezetek egy nagy országos szervezetbe, az

Országos Katolikus Autonómiába egyesíttessenek. Valamikor ki fog épülni ez is. Akkor az országos ügyeket az országos igazgató tanács fogja vezetni. Ennek főlebbviteli hatósága pedig az országos gyűlés lesz.

IV.

A katolikus autonómia célja.

Fölmerül most már a kérdés, kinek mi lesz a kötelessége és mi lesz a joga a katolikus autonómián belül?

Az első és legfontosabb az, hogy minden katolikus melegen karolja fel az önkormányzat ügyét. Legyen az mindannyiunkké. Vegyenek benne részt férfiak és nők, városiak és falusiak, egyháziak és világiak, munkások és polgárok, fizikai munkások és szellemi munkások egyaránt. **Ne válasszon el bennünket semmi sem. Sem az állás, sem a vagyon, sem a műveltség, sem a politika, sem a gazdasági szervezkedés. Valószínűleg meg az autonómiában a katolikusok régen várt egysége, miként egy a hit, egy a keresztség, egy a Krisztus.**

Az önkormányzati választások iránt érdeklődjünk. A megbízásokat fogadjuk el. A tanácskozásokon legyünk egymás iránt türelemmel és megértéssel. Kezeljük az autonómia birtokába jutó vagyont becsületesen és belterjessen. Fokozzuk a földek, házak, birtokok jövedelmeit. Őrizzük ellen szigorúan a tisztviselőinket és gazdatisztjeinket, de fizessük őket tisztességesen, arányosítsuk papságunk jövedelmeit, mentsük meg őket a mindennapi kenyér gondjaitól. Teremtünk közszellemet, amely megbecsüli az önfegyvelmező, munkás, biveinek élő lelkipásztort. Ha kell, vállaljunk magunkra is arányos terheket. Fejlesszük katolikus iskoláinkat. A

tanítót tanárt becsüljük meg, mint helyetteseinket, akik olyan lelki kincseket adnak gyermekeinknek, amint a szülők nem adhatnak. Ezeket is jól fizessük. Az iskoláinkat tartásukban. Ne szaladgáljunk az államhoz, mert ha kivesszük az iskolákat a kezünk közül, akkor is mi fizetjük a tanítót, mi építettük az iskolát. A különbség csak az, hogy azt állami adóban hajtják be tőlünk és hogy nem mi választjuk meg gyermekeink nevelőit. A kormányok küldenek hozzánk, akiket akarnak.

Sok elhibázott dolog jóra fog fordulni, ami miatt most panaszkodunk és sokat el fogunk érni, ami után eddig hiába sóhajtoztunk. A papság és a nép megérti egymást. A világiak az egyház ügyeit és javait nem fogják papi ügyeknek tekinteni, mert érezni fogják, hogy nekik szavuk, joguk és érdekeik vannak azok intézésében. Nem lesznek nyáj nélküli pásztorok és pásztor nélküli nyájak. Ezt reméljük és várjuk az autonómiától.

PB93

253872

